

IKER
GAZTE
NAZIOARTEKO
IKERKETA EUSKARAZ

I. IKERGAZTE

NAZIOARTEKO IKERKETA EUSKARAZ

2015eko maiatzaren 13, 14 eta 15
Durango, Euskal Herria

ANTOLATZAILEA:
Udako Euskal Unibertsitatea (UEU)

GIZARTE ZIENTZIAK

**Babes soziala epe luzeko
langabezia egoeran dauden eta
seme-alabak kargura dituzten
familien erresilientzia prozesuan**

Ainhoa Díez Sanz

160-167 or.

<https://dx.doi.org/10.26876/ikergazte.i.21>

ANTOLATZAILEA:

BABESLEAK:

LAGUNTZAILEAK:

Babes soziala epe luzeko langabezia egoeran dauden eta seme-alabak kargura dituzten familien erresilientzia prozesuan

Díez Sanz, A.

Deustuko Unibertsitateko Doktoregaia
ainhoadiez@deusto.es

Laburpena

Egoera latzei aurre egiterako orduan eta familia funtzionamendu maila egoki bat edukitzeko orduan, babes sozialak duen garrantzia nabarmendu dute ikerketa ugariak. Baina aldi berean, langabeziaren ondorioetako bat babes soziala eskaintzen duten sareen murrizketa eta/edo hondatzea dela ere adierazi da. Hortaz, helburu nagusiak hauek dira: 1) epe luzeko langabezia egoeran dauden eta seme-alabak kargura dituzten familien artean erresilienteak identifikatu, 2) epe luzeko langabeziak familia erresilienteen sisteman duen eragina ezagutu eta 3) babes sozialak familiaren erresilientzian izan duen rola aztertu.

Hitz gakoak: familia-erresilientzia, epe luzeko langabezia, babes soziala, familia-funtzionamendua.

Abstract

Many studies have shown that social support is a key element when facing difficult situations and maintaining an adequate level of family functioning in spite of adversities. Nonetheless, one of the effects of unemployment consists on the diminution or deterioration of the social support networks. The main goals are 1) to identify the resilient families among those that are long term unemployed and have dependent children, 2) to study the impact of long term unemployment in the family system, and 3) to analyze the role of social support in the family resilience process.

Keywords: family resilience, long term unemployment, social support, family functioning.

1.Sarrera

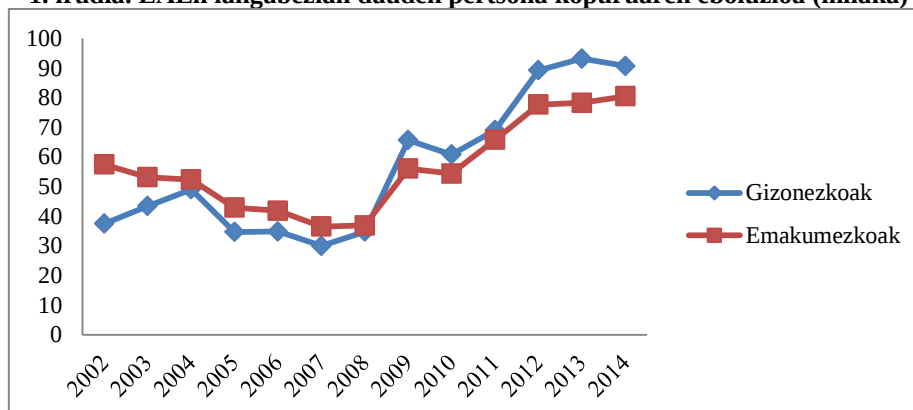
Euskal Autonomi Erkidegoan 2014 urtea amaitzean langabezia tasa %16.33koa izan zen (INE, 2015). Tasa hau, ia hirukoiztu egin da 2008tik (%5.8 lehenengo hiruhilekoan), langabezian dauden pertsona kopuruaren eboluzioaren tendentzia inbertitu zen urtetik alegia (ikus 1.irudia). Azken urtean, langabezian egon diren pertsona kopuru horretatik %64.43 urtebetez edo luzeagoz aritu izan da enplegu bila, hau da, 2014an langabezian egon diren 10 pertsonatik 6, epe luzeko langabetuak izan ziren (INE, 2015).

Baina enplegu bako pertsona bakoitzaren atzean, egoeraren ondorioak pairatzen duen familia bat dagoela azpimarratu behar da. Bizi-gertakari estresagarri guztiek bezala, langabeziak ere, lanik ez duen pertsonarengan gain, familia-sistema osoarengan eragiten du (Walsh, 2002, 2003, 2012). Hau da, bere efektuak, sistema osatzen duten kide bakoitzean eragiten du, baita familiarteko zein familiaz kanpoko harremanetan ere.

Zentzu honetan, langabeziak familiaren oreka funtzionalaren egonkortasuna galarazten duela esan daiteke, sistemarekiko estres maila handitzen baitu. Gainera, estres maila hau beraien kargura seme-alabak dituzten familietan nabarmenago egiten da, beste batzuen iraupenaren ardurak langabeziak berak dakarren tentsio psikologiko maila handitzea ekar baitezake

(Weckström, 2012 Young, 2008 aipatuz), eta ondorioz familia disfuntzionaltasunerako zaurgarritasuna handitu.

1. irudia. EAEn langabezian dauden pertsona kopuruaren eboluzioa (milaka)

Iturria: Norberak egina INEko (2015) datuak erabiliz.

2. Ikerketaren helburuak

Helburuei dagokionez, hiru helburu orokor planteatu dira, helburu orokor bakoitza helburu espezifikoetan zatitzen delarik (Ikus 2. irudia).

2. irudia. Helburu orokorrak eta espezifikoak

1) Epe luzeko langabezia egoeran dauden eta seme-alabak kargura dituzten familien artean erresilienteak identifikatu. • Epe luzeko langabezian dauden eta seme-alabak kargura dituzten familien familia-funtzionamendua neurtu. • Familia erresilienteen sinesmen/balio-sistema, antolaketa eredua eta komunikazio prozesuak identifikatu.
2) Epe luzeko langabeziak familia erresilienteen sisteman duen eragina ezagutu. • Epe luzeko langabeziari gehitutako faktore estresagarriak identifikatu (langabetuaren adina eta sexua, prestakuntza maila, kargura dituzten seme-alaben adina eta kopurua, beharrian bereziak dituzten pertsonak, etab.). • Epe luzeko langabeziatik eratorritako beharrianen familiak duen pertzepzioa aztertu (etxebizitzaren gastuak ordaintzeko laguntza, babes emozionala, etab.). • Langabeziak familia antolaketan, komunikazio patroietan eta sinesmen/balio-sisteman duen eragina aztertu.
3) Babes sozialak familiaren erresilientzian izan duen rola aztertu. • Epe luzeko langabezia egoeran dauden eta seme-alabak kargura dituzten familia erresilienteen babes sare nagusiak identifikatu. • Epe luzeko langabezian dauden eta seme -alabak kargura dituzten familia erresilienteek sareen bitartez jasotako babes sozial mota (emozionala, materiala/instrumentala eta informaziozkoa) identifikatu. • Familiak jasotako babes sozialaren eraginkortasunaren inguruan duen pertzepzioa ikertu.

Iturria: Norberak egina.

2. Ikerketaren muina

Abian dagoen tesi proiektu honen marko teorikoak hiru atal ditu: 1) epe luzeko langabezia eta familia-sisteman duen eragina, 2) familia-erresilientzia prozesua eta 3) babes sozialak erresilientzia prozesuan daukan rola.

2.1. Epe luzeko langabeziak familia-sisteman duen eragina

Ikerketa ugarik (Arístegui, 2012; Buendía, 2010; Jahoda, 1981) erakutsi dute enplegua pertsonen bizitzan garrantzia handiko zerbait dela. Hau da, enpleguak funtzio psikosozial

multzo bat betetzen du, adibidez, diru-sarrera iturri nagusia izatea, nortasun eta estatus sozioekonomiko bat ematea, nukleo familiarretik kanpo harremanez hornitzea, denboraren estrukturatzea, etab. (Buendía, 2010; Jahoda, 1982; Fagin eta Little, 1984). Modu honetan, enplegu ezak, edo beste modu batean esanda, langabeziak, bi mailatan eragiten du: alde batetik, maila indibidualean eragiten du eta bestetik, harreman-mailan (bai familiartean ematen diren harremanetan bai familiaz kanpokoetan). Hala ere, maila bi hauek elkarlotuta daude, bata bestean eragiten du eta.

Norbanako-mailari dagokionez, lan ezak pertsona langabetuaren osasun fisiko zein mentalean eragin kaltegarria daukala frogatu izan da¹. Gainera, lan ezaren iraupenak ondorioetan eragina duela ikusi izan da eta ondorioz, langabezia egoeran denbora gehiago daramaten pertsonen osasuna denbora gutxiago daramatenena baino okerragoa da (Chen et al. 2012; Ferguson et al. 1997; Jackson eta Warr 1987; Menaghan 1991; Rodriguez et al., 2001; Schliebner eta Peregoy, 1994).

Zentzu honetan, langabezia, eta epe luzekoa bereziki, estres maila altuko bizi-gertakaria dela esan daiteke, familia-sistema osoan eragina duena (Ferguson et al., 1997; Menaghan, 1991; Murphey eta Shillingford, 2011; Schliebner eta Peregoy, 1994; Weckström, 2012), baita familiarteko zein familiaz kanpoko harremanetan ere (Gough eta Killewald, 2011). Baina inpaktuan eragiten duten bestelako aldagaiak daudela ere ezin ahaztu daiteke, hala nola, langabezian dagoen pertsonaren sexua eta adina, prestakuntza maila, kargura dituen seme-alaba kopurua eta adina, bikotekidearen lan-egoera, etab. (Waters eta Moore, 2002).

2.2. Familia-erresilientzia prozesua

Hortaz, alde batetik, familia-sistemaren funtzionamendua mudatzen da, hiru dimentsiotan aldaketak suertatzen direlarik: antolakuntzan, komunikazioan eta familia- sinesmen edo balio sisteman. Hori hala izanik, familiak egoera berrira doitu eta egokitu beharko dira, horretarako behar diren aldaketak eginez (M.A. McCubbin eta H.I. McCubbin, 1996).

Familia-erresilientzia kontzeptuaren konplexutasunaren jabe izanik² (Becoña Iglesias, 2006; DeHaan, Hawley eta Deal, 2002; García-Vesga eta Domínguez de La Osa, 2013; Hawley eta DeHaan, 1996; Luthar, Cicchetti eta Becker, 2000; Patterson, 2002; Richardson, 2002; Schiera, 2005), estresaren eta estresari aurre egiteko teoretatik datorren definizioa erabiliko da, non familia-erresilientzia *“kontrako baldintzetan jokabide-eredu positiboak eta gaitasun funtzionala” erakustea* (H.I. McCubbin, Thompson eta M.A. McCubbin, 1996: 265) den. Definizio honek Froma Walshen (2002, 2003, 2012) definizioarekin egiten du bat, non familia-erresilientzia krisiak eta bestelako egoera okerretan murgilduta egoteagatik ere, familia-funtzionamendu maila egokia izatea den.

2.3. Babes sozialaren rola egoera latzen aurrean

Azkenik, marko teorikoa osatzen duen hirugarren atala babes sozialari dagokiona da, ikerketa ugari frogatu izan baitute egoera estresagarrien aurrean faktore babesgarri edo leungarri bezala jokatzeko duela³.

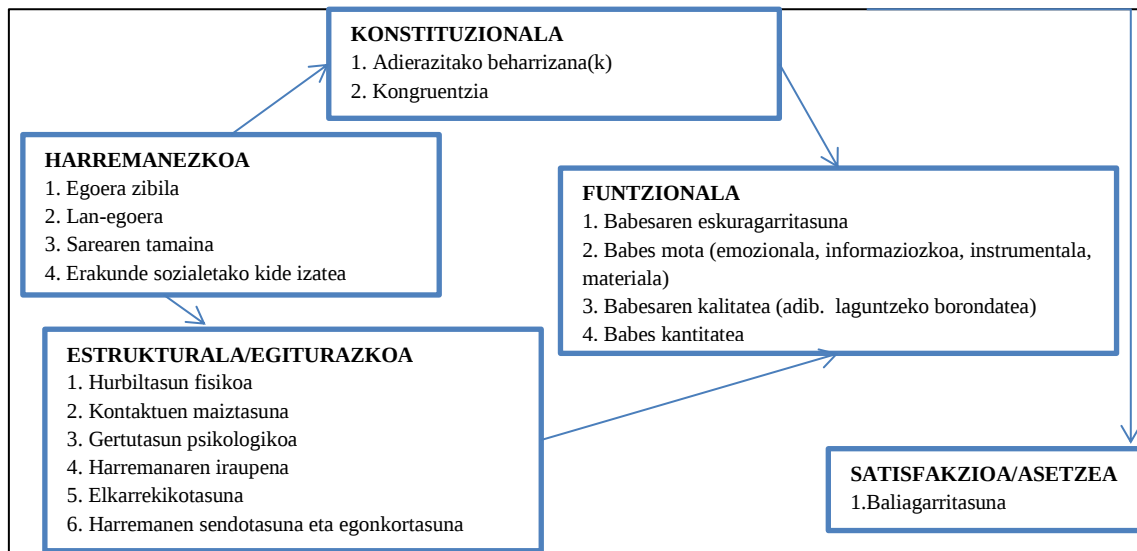
¹ Adibidez Afonso eta Poeschl, 2014; Anaf et al., 2013; Artazcoz, Benach, Borrell eta Cortes, 2004; Axelsson eta Ejlertsson, 2002; Ball eta Orford, 2002; Buendía, 2010; Chen et al., 2012; Ferguson et al., 1997; Goldsmith, Veum eta Darity, 1997; Kroll eta Lampert, 2009; Jackson eta Warr, 1987; Linn et al., 1985; Menaghan, 1991; Murphey eta Shillingford 2011; Nuttman-Schwartz eta Gadot 2012; Roberts et al., 1997; Schliebner eta Peregoy, 1994; Weckström, 2012.

² Erresilientzia eta familia-erresilientzia kontzeptuak 2013-2014 kurtsoan zehar egindako Familiarekin Eskuhartzea eta Bitartekaritza Unibertsitate-Masterreko Master Amaierako Lanean landu ziren. Enrique García Martínek zuzendutako lana izan zen eta 2014ko maiatzean aurkeztu eta defendatu zen, 10eko (OM) kalifikazioa izanik.

³ Buendía, 2010; Cáritas, 2010; Drageset eta Lindstrøm, 2005; de Federico, 2011; Fielden eta Davidson, 1998; Friendland, Renwick eta McColl, 1996; Guarino eta Sojo, 2009; Jackson eta Warr, 1987; Kroll eta Lampert, 2009;

Operazionalki, babes sozialaren bi iturri mota bereiz daitezke; sare formala (terapeutak, gizarte langileak, bestelako erakundeetako profesionalak eta zerbitzuak, etab.) eta informala (lagunak, senitartekoak, bizilagunak, klub sozialak, etab.) (Dunst eta Trivette, 1990: 326; Requena, 2011).

3. irudia. Babes sozialaren osagai eta dimentsio nagusien definiziorako marko kontzeptuala

Iturria: Dunst eta Trivette (1990: 331).

Hainbat ikuspegi daude babes sozialaren kontzeptualizazioa eta operazionalizazioa jorratzerako orduan (adibidez, Distelberg, Martin eta Borieux, 2014; Dunst eta Trivette, 1990; Estrada eta Chan, 2009; Pierce, Sarason, Sarason, Joseph eta Henderson, 1996; Requena, 2011). Dunst eta Trivettek (1990) esate baterako, babes soziala bost osagarritz osatua dagoela kontsideratzen dute, osagarri bakoitza dimentsiotan zatitzen delarik (3. irudia).

Beraz, egoera paradoxiko bat ematen dela esan daiteke; pertsonak egoerari aurre egiteko eta familiaren oreka funtzionala berreskuratu edo mantendu ahal izateko sare formal zein informaletatik datorren babes soziala behar dute baina aldi berean, babesa ematen duten sare nagusiekiko elkarrekintza murrizten eta aldatzen da.

Modu honetan, egungo egoeran -eta baita hortik haratago ere-, garrantzitsua da familiek langabezia egoeratik sortutako ze beharrazan berri identifikatzen dituzten ezagutzea eta batez ere, beharrazan horiek asetzeko asmoarekin zer eta nola egiten ari diren jakitea. Honen aurrean, familia-erresilientzian eragina duten faktore guztien artean, babes soziala garrantzizkoa dirudien faktore bilakatzen da.

4. Etorkizunerako planteatzen den norabidea

Ikerketa hau abian da oraindik hortaz, berau aurrera eramateko erabiliko den metodologiaz arituko gara.

Erresilientzia prozesuan bizi-gertakari estresagarrien bizipenak eta pertzepzioak daukaten garrantzia ikusita, lan hau aurrera eramateko erabiliko den metodologia kualitatiboa izango da nagusiki. Metodo honek, “*fenomeno sozialak gertatzen diren ingurunean bertan aztertzen ditu*,

Lackovick-Grgin eta Dekovic, 1996; Linn et al.; 1985; Mallinckrodt eta Bennet, 1992; Mallinckrodt eta Fretz, 1988; Martinez de Ibarreta, Redondo eta Rúa, 2011; M.A. McCubbin eta H.I. McCubbin, 1996; McDonough, Sabiston, Ullrich-French, 2011; Nabors, Kichler, Brassell, Thankkar, 2013; Roberts et al., 1997; Schwarzer, Jerusalem eta Hahn, 1994; Senol-Durak eta Belgin Ayvasik, 2010; Tak eta M. A. McCubbin, 2002; Vinokour eta van Ryn, 1993, beste batzuen artean.

giza jokabidearen aspektu subjektiboak ezaugarri objektiboak gailentzen zaielarik, giza aktoreak ematen dion zentzua aztertuz⁴ (Ruiz Olabuénaga, 2012:44).

Ikerketaren ezaugarriak eta helburuak kontutan izanik, ikerketak bi fase metodologiko izango ditu, fase bakoitzak tresna eta teknika ezberdinak beharko dituelarik (Ikus 1.taula).

1.taula. Ikerketa faseak, helburuak eta erabiliko diren teknikak eta tresnak.

Fasea	Helburuak	Tresnak/ Teknikak
I. Fasea	✓ Epe luzeko langabezia egoeran dauden eta seme-alabak kargura dituzten familien artean erresilienteak antzeman eta aukeratu	• Familia-funtzionamendua neurtzeko eskalak
II. Fasea	✓ Langabeziak familia-sisteman duen eragina aztertu ✓ Babes sozialak familia-erresilientzian duen rola aztertu	• Sakoneko elkarriketa erdi egituraturak

Iturria: Norberak egina

Walshek proposatutako (2002, 2003, 2012) familia-erresilientzia definizioari erreparatuz gero, familia erresilienteak krisi edo bestelako egoera latzetan funtzionamendu maila egokia adierazten dutenak dira. Hortaz, lehenengo fasean, familia erresilienteak antzeman eta aukeratzeko, familia funtzionamendua neurtzeko eskalak erabiliko dira. Hala ere funtzionamendu mailaren *egokitasuna* ezarri beharko da.

Behin familia erresilienteak identifikatuta, bigarren fase bat egongo da. Familia horretako kideei sakoneko elkarriketa erdi egituratuak egingo zaizkie (banaka ala bateratua izango den erabakitzeaz dago) eta horren bitartez langabeziak familian izan dituen ondorioetan sakondu, erresilientzia prozesua ikertu eta babes sozialak prozesu horretan izan duen rola aztertuko dira.

Familia erresilientzia prozesua ikertzeko McCubbin, Thompson eta McCubbinek (1996) proposatutako –Familia- Erresilientzia Modeloa⁵ erabiliko da eta familiaren erresilientzialtasuna⁶ aztertzeko Walshek (2002, 2003, 2012) erabiltzen dituen komunikazio, sinesmen-sistemak eta antolaketa prozesuak aztertuko dira.

Familien hautaketarako nahitako laginketa erabiliko da (Ruiz Olabuénaga, 2012) eta horretarako Bizkaiko Gizarte Zerbitzu ezberdinetako profesionalen kontaktuaz baliatuko gara. Hala ere, muga geografikoak Euskal Autonomi Erkidegora zabaltzea ere posible da.

5. Erreferentziak

- Arístegui, I; Beloqui, U; Mosteiro A. (2012). El valor del trabajo. J. Leonardo. *C.A de Euskadi y Navarra. El cambio de valores en los inicios del S.XXI* (pp.163-189). Bilbao: Universidad de Deusto.
- Artazcoz, L., Benach, J., Borrell, C., eta Cortes, I. (2004). Unemployment and mental health: Understanding the interactions among gender, family roles, and social class. *American Journal of Public Health*, 94(1), 82-88.
- Axelsson, L., eta Ejlertsson, G. (2002). Self-reported health, self-esteem and social support among young unemployed people: A population-based study. *International Journal of Social Welfare*, 11(2), 111-119.
- Becoña Iglesias, E. (2006). Resiliencia: Definición, características y utilidad del concepto. *Revista De Psicopatología y Psicología Clínica*, 11(3), 125-146.
- Chen, L., Li, W., He, J., Wu, L., Yan, Z., eta Tang, W. (2012). Mental health, duration of unemployment, and coping strategy: A cross-sectional study of unemployed migrant workers in eastern china during the economic crisis. *BMC Public Health*, 12:597.

⁴ Norberak itzulua, originala: “estudiar los fenómenos sociales en el propio entorno natural en el que ocurren, dando primacía a los aspectos subjetivos de la conducta humana sobre las características objetivas explorando, sobre todo, el significado del actor humano” (Ruiz Olabuénaga, 2012b:44).

⁵ *Resilience Model of Family Adjustment and Adaptation* da izen orijinala, Resilience Model izen sinplifikatuaz ezagutzen delarik (McCubbin, Thompson eta McCubbin, 1996).

⁶ Ingelerazko *resiliency*.

- De Haan, L., Hawley, D. R., eta Deal, J. E. (2002). Operationalizing family resilience: A methodological strategy. *American Journal of Family Therapy*, 30(4), 275-291.
- Distelberg, B. J., Martin, A. S., eta Borieux, M. (2014). A deeper look at the social support index: A multi-dimensional assessment. *American Journal of Family Therapy*, 42(3), 243-256.
- Dunst, C.J. eta Trivette, C.M. (1990). Assessment of social support in early intervention programs. En S.J. Meisels eta J.P. Shonkoff (eds.). *Handbook of Early Childhood Intervention*. Nueva York: Cambridge University Press.
- Estrada Pineda, C., Chan Gamboa, E., Herrero Olaizola, J., Rodríguez Díaz, F., Herrero Díez, F., & Bringas Molleda, C. (2009). Apoyo social. C. Estrada Pineda, & E. Chan Gamboa, *Apoyo social y colectivos vulnerables: Una herramienta para la intervención contra la violencia de género* (pp. 21-44). Ediciones de la Universidad de Oviedo.
- Fergusson, D. M., Horwood, L. J., eta Lynskey, M. T. (1997). The effects of unemployment on psychiatric illness during young adulthood. *Psychological Medicine*, 27(2), 371-381.
- Fielden, S. L., eta Davidson, M. J. (1998). Social support during unemployment: Are women managers getting a fair deal? *Women in Management Review*, 13(7), 264-273.
- Fischer, J., eta Corcoran, K. (2007). *Measures for Clinical Practice and Research* (3 ed., Vol. 1). New York: Oxford University Press.
- García-Vesga, M. eta Domínguez-de, I. O. (2013). Desarrollo teórico de la resiliencia y su aplicación en situaciones adversas: Una revisión analítica. *Revista Latinoamericana De Ciencias Sociales, Niñez y Juventud*, 11(1), 63.
- Goldsmith, A. H., Veum, J. R., eta Darity, W. (1997). Unemployment, joblessness, psychological well-being and self-esteem: Theory and evidence. *Journal of Socio-Economics*, 26(2), 133-158.
- Gough, M., eta Killewald, A. (2011). Unemployment in families: The case of housework. *Journal of Marriage and Family*, (5), 1085-1100.
- Guarino, L., eta Sojo, V. (2011). Apoyo social como moderador del estrés en la salud de los desempleados. *Universitas Psychologica*, 10(3), 867-879.
- Hawley, D. R. (2000). Clinical implications of family resilience. *American Journal of Family Therapy*, 28(2), 101-116.
- Hawley, D. R., eta DeHaan, L. (1996). Toward a definition of family resilience: Integrating life-span and family perspectives. *Family Process*, 35(3), 283-298.
- Jackson, P. R., Stafford, E. M., Banks, M. H., eta Warr, P. B. (1983). Unemployment and psychological distress in young people: The moderating role of employment commitment. *Journal of Applied Psychology*, 68(3), 525-535.
- Jackson, P. R., eta Warr, P. (1987). Mental health of unemployed men in different parts of England and wales. *British Medical Journal (Clinical Research Edition)*, 295(6597), 525-525.
- Jahoda, M. (1981). Work, employment, and unemployment: Values, theories, and approaches in social research. *American Psychologist*, 36(2), 184-91.
- Kroll, L. E., eta Lampert, T. (2011). Unemployment, social support and health problems results of the GEDA study in Germany, 2009. *Deutsches Arzteblatt International*, 108(4), 47-U14.
- Linn, M. W., Sandifer, R., eta Stein, S. (1985). Effects of unemployment on mental and physical health. *American Journal of Public Health*, 75(5), 502.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D. eta Becker, B. (2000). The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work. *Child Development*, 71(3), 543-562.
- Mallinckrodt, B., eta Bennett, J. (1992). Social support and the impact of job loss in dislocated blue-collar workers. *Journal of Counseling Psychology*, 39(4), 482-89.

- McCubbin, H. I. (1996). In Thompson A. I., Mccubbin M. A. (Eds.), *Family assessment: Resiliency, coping and adaptation: Inventories for research and practice* Madison, Wisconsin: University of Wisconsin Publishers.
- Menaghan, E. G. (1991). Work experiences and family interaction processes: The long reach of the job? *Annual Review of Sociology*, 17, 419-444.
- Murphey, C. M., eta Shillingford, M. A. (2012). Supporting unemployed, middle-aged men: A psychoeducational group approach. *Journal of Employment Counseling*, (2), 85-96. doi:10.1002/j.2161-1920.2012.00009.x
- Nuttman-Shwartz, O., eta Gadot, L. (2012). Social factors and mental health symptoms among women who have experienced involuntary job loss. *Anxiety Stress and Coping*, 25(3), 275-290. doi:10.1080/10615806.2011.583644
- Patterson, J. M. (2002). Understanding family resilience. *Journal of Clinical Psychology*, 58(3), 233-246. doi:10.1002/jclp.10019
- Pierce, G. R., Sarason, B. R., Sarason, I. G., Joseph, H. J. eta Henderson, C. A. (1996). Conceptualizing and Assessing Social Support in the Context of the Family. En G. Pierce, B. Sarason e I. Sarason, *Handbook of Social Support and the Family* (pp. 3-23). Nueva York: Plenum.
- Requena Santos, F. (2011). *Las redes de apoyo social* (1ª ed.). Cizur Menor (Navarra): Civitas.
- Richardson, G. E. (2002). The metatheory of resilience and resiliency. *Journal of Clinical Psychology*, 58(3), 307-321.
- Roberts, H., Pearson, J. C. G., Madeley, R. J., Hanford, S., eta Magowan, R. (1997). Unemployment and health: The quality of social support among residents in the Trent region of England. *Journal of Epidemiology and Community Health* (1979-), 51(1), 41-45.
- Ruiz Olabuénaga, J. (2012). *Metodología de la investigación cualitativa*. Bilbao: Publicaciones de la Universidad de Deusto.
- Sawin, K., Harrigan, M., eta Woog, P. (1994). *Measures of Family Functioning for Research and Practice*. New York: Springer Publishing Company.
- Schiera, A. (2005). Uso eta abuso del concepto de resiliencia. *Revista De Investigación En Psicología*, 8(2), 129-135.
- Schliebner, C. T., eta Peregoy, J. J. (1994). Unemployment effects on the family and the child: Interventions for counselors. *Journal of Counseling and Development*, 72(4), 368-372.
- Schwarzer, R., Jerusalem, M., eta Hahn, A. (1994). Unemployment, social support and health complaints: A longitudinal study of stress in east german refugees. *Journal of Community eta Applied Social Psychology*, 4(1), 31-45.
- Walsh, F. (2002). A Family Resilience Framework: Innovative Practice Applications. *Family Relations*, 51(2), 130-137.
- Walsh, F. (2003). Family resilience: A framework for clinical practice. *Family Process*, 42(1), 1-18.
- Walsh, F. (2012). *Resiliencia familiar: estrategias para su fortalecimiento* (2 ed.). Buenos Aires: Amorrortu editores.
- Warr, P., eta Jackson, P. (1984). Men without jobs: Some correlates of age and length of unemployment. *Journal of Occupational Psychology*, 57, 77-85.
- Warr, P., Banks, M., eta Ullah, P. (1985). The experience of unemployment among black and white urban teenagers. *British Journal of Psychology*, 76(1), 75-87.
- Waters, L. E., eta Moore, K. A. (2002). Predicting self-esteem during unemployment: The effect of gender, financial deprivation, alternate roles, and social support. *Journal of Employment Counseling*, 39(4), 171-189.
- Weckström, S. (2012). Self-assessed consequences of unemployment on individual wellbeing and family relationships: A study of unemployed women and men in Finland. *International Journal of Social Welfare*, 21(4), 372-383.

Young, C. (2012). Losing a job: The nonpecuniary cost of unemployment in the united states.(report). *Social Forces*, 91(2), 609.

6. Eskerrak

Martxan darraien tesi proiektua María Silvestre Cabrera eta Iratxe Aristegui Fraduak zuzendutako lana da, hortaz, eskerrik beroenak beraiei lana aurrera eramateko ematen didaten babes eta indarragatik. Gainera, Deustu Balio Sozialen Ikerketa taldean kokatzen den proiektua izanik, eskerrak ere taldekide guztiei ikerketa egiteko aukera eman izanagatik. Horrez gain, Ekonomia eta Lehiakortasun Ministerioak finantzaturako gizarte ongizate ereduan krisiak izandako eragina aztergai duen beste proiektu zabalago baten parte da (VULNERA).